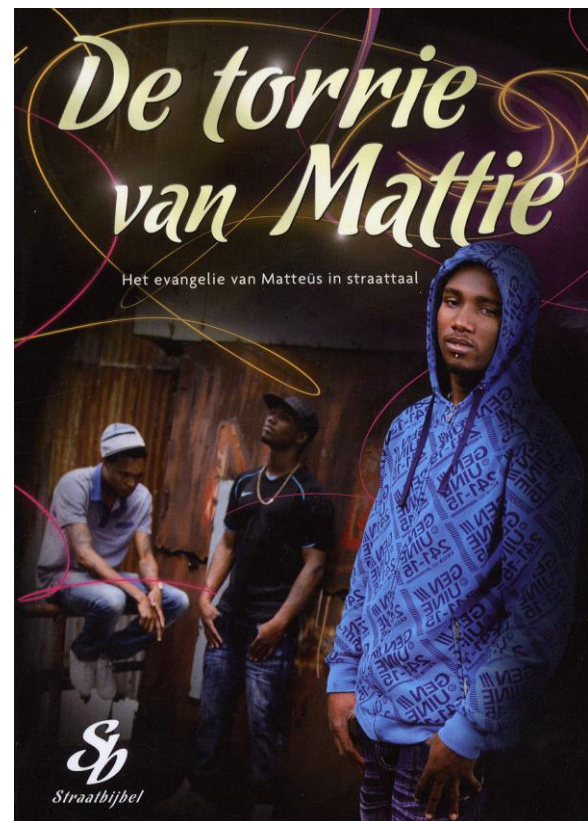

Remonstrantse Gemeente Naarden-Bussum

Kerstavond 2017

Voorganger: Dr. Tjaard Barnard
Orgel: Hanneke Huibers
Klarinet: Maarten den Ottolander

*Hij zal zijn volk bevrijden van al hun fouten
en alle shit waar ze in zitten.'*
(Matt. 1: 21 (in: 'De torrie van Mattie'))

Muziek: Gerald Finzi (1901-1956), Bagatelle

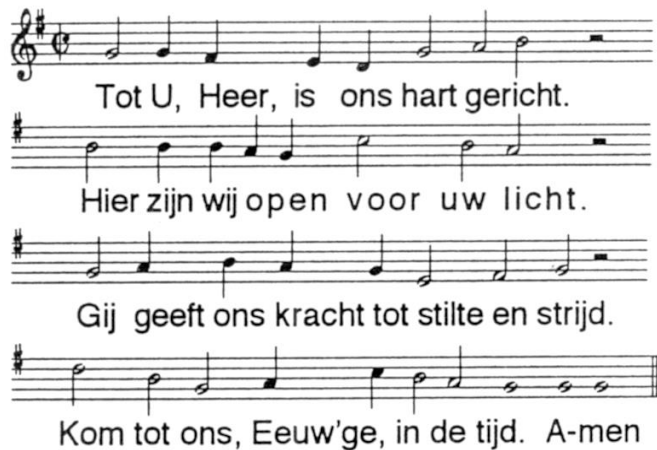
Aanvangslied: Lied 477 (staande)

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
Die hemel en aarde gemaakt heeft
Die trouw houdt tot in eeuwigheid
En die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade en vrede zij u
Van God onze Vader
En van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied

Tot U, Heer, is ons hart gericht.
Hier zijn wij open voor uw licht.
Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.
Kom tot ons, Eeuw'ge, in de tijd. A-men

(Gemeente gaat zitten)

Inleidende bijbellezing: Jesaja 9: 1-6

¹Het volk dat nu in het donker leeft,
zal een stralend licht zien.
Een helder licht zal schijnen
in het land waar het nu nog donker is.
²Heer, door u is het volk weer groot.
U geeft de mensen weer vreugde.
Zo blij zijn de mensen ook
als ze de oogst van het land hebben gehaald.
Zo blij zijn de mensen ook
als ze het bezit van de vijand hebben verdeeld.
³Uw volk werd onderdrukt.
De mensen werden met de zweep geslagen,

de stok kwam op hun schouders neer.
Maar u hebt de zweep en de stok gebroken,
u hebt uw volk opnieuw bevrijd.

⁴De laarzen van de soldaten
en hun jassen vol met bloed,
die worden in het vuur gegooid,
ja, alles wordt verbrand.

⁵Er is een kind geboren,
we hebben weer een koning.
Hij zal over ons regeren.
En zo zullen de mensen hem noemen:
Wijze Bestuurder,
Sterke God,
Vader voor Altijd,
Koning van de Vrede.

⁶Zijn macht zal steeds groter worden,
en er zal altijd vrede zijn.
Hij zal op de troon van David zitten
en hij zal koning zijn.
Een koning zoals David was,
rechtvaardig en eerlijk.
Zo'n koning zal hij zijn,
voor altijd en eeuwig.
De machtige Heer zal daarvoor zorgen, het zal zeker gebeuren.

Gebed

Eeuwige God,

Daar zijn we, bij elkaar gekomen in uw huis. Alle voorbereidingen hebben hun einde gevonden. Nu kan het kerst worden. Maar God, voor echt kerst vierden zijn andere dingen nodig. Dan gaat het niet om het huis dat mooi versierd is of de ijskast die vol is. Dan gaat het om openheid, om ruimte voor licht en voor verrassingen.

Geef het ons, o God, dat er werkelijk licht doorbreekt in ons hart. Dat er gelegenheid is voor verstillig. Dat we herkennen, wat werkelijk nieuw was: in die nacht 2000 jaar geleden, in ons bestaan nu.

Maak dat we werkelijk kunnen leven naar die boodschap, die mensen toen in beweging zette. Zet ons in beweging, in de richting van uw licht. Dat wij leven naar uw boodschap van liefde en vrede voor alle mensen.

Amen.

Gezang 26 (LvdK)

Toelichting

Toelichting bij Torrie van Mattie

Toelichting bij Bijbel in gewone taal

Bijbellezing: Matteüs 1: 18-25 ('De torrie van Mattie')

In die tijd, in het Midden-Oosten, werden meisjes standaard uitgehuwelijkt aan mannen. Maria, een meisje van misschien veertien jaar oud, was uitgehuwelijkt aan een kill die Jozef 'Jowie' Davids heette. Ze waren verloofd, zeg maar. Gewoonte was toen om geen seks voor het huwelijk te hebben. Ze bleek ineens pregno te zijn. Jowie kwam erachter en hij was omin depressed, want hij dacht dat ze met een ander gebald had. Hij kon het in ieder geval niet geweest zijn! Een grote schande. Maar Jowie was een rustige boy en hij wilde geen buzz en redu en haters praatjes over Maria en hij dacht erover om hun relatie in stilte te verbreken, je weet toch. Gewoon net doen of hij van nix wist en het uitmaken. Hij werd moe van al die hoofdpijn en ging dagga. Toen kreeg hij een droom. In zijn droom verscheen een engel van God. De engel zei: 'Trankil, Jozef Davids! Wees niet bang om Maria als je vrouw te nemen. Je sma is niet vreemdgegaan, want het kind dat ze draagt is gemaakt door de heilige Geest. Ze zal een baby boy krijgen. Geef Hem de naam Jezus, dat betekent "God redt". Waarom je Hem die naam moet geven? Hij zal zijn volk bevrijden van al hun fouten en alle shit waar ze in zitten.' Zo is er toch maar mooi gebeurd wat de profeet Jesaja een paar honderd jaar eerder gezegd had. Jesaja had voorspeld: 'De maagd zal pregno zijn en bevallen van een baby boy, en de peeps zullen hem als straatnaam Immanuel geven.' Jowie werd wakker en deed wat de engel van God hem gezegd had: hij nam Maria bij zich als zijn vrouw, maar tot de bevalling hadden ze geen seks. Toen hun zoontje werd geboren was Maria nog steeds maagd. En Jowie gaf Hem de naam Jezus.

Bijbellezing: Matteüs 1: 18-25 (Bijbel in gewone taal)

Dit is het verhaal over de geboorte van Jezus Christus. Maria zou trouwen met Jozef, dat was afgesproken. Maar nog voordat ze getrouwd waren, werd Maria zwanger, door de heilige Geest.

Jozef was een goed mens. Hij dacht: Ik kan niet met Maria trouwen, want ze is zwanger van een ander. Ik moet haar wegsturen. Maar dat zal ik in het geheim doen, anders zullen de mensen haar behandelen als een slechte vrouw.

Jozef krijgt een droom

Toen kreeg Jozef een droom. In die droom zag hij een engel van de Heer, die zei: 'Jozef, nakomeling van David, luister! Je kunt rustig met Maria trouwen. Want het kind dat zij verwacht, is van de heilige Geest. Maria zal een zoon krijgen. Je moet hem Jezus noemen. Hij zal zijn volk redden, want door hem worden al hun zonden vergeven.' Dat moest allemaal zo gebeuren, want in het boek van de profeet Jesaja staan deze woorden van God: «Een jonge vrouw die nog maagd is, zal zwanger worden. Ze zal een zoon krijgen, en hij zal Immanuel genoemd worden.» De naam Immanuel betekent: God is bij ons.

Jozef trouwt met Maria

Toen Jozef wakker werd, deed hij wat de engel van de Heer tegen hem gezegd had. Hij trouwde met Maria. Maar ze sliepen niet met elkaar voordat haar zoon geboren werd. En Jozef noemde hem Jezus.

Lied 478: 1, 2 en 4

1. Komt, ver - won - dert u hier, men - sen,
ziet, hoe dat u God be - mint,
ziet ver - vuld der zie - len wen - sen,
ziet dit nieuw - ge - bo - ren kind!
Ziet, die 't woord is, zon - der spre - ken,
ziet, die vorst is, zon - der pracht,
ziet, die 't al is, in ge - bre - ken,
ziet, die 't licht is, in de nacht,
ziet, die 't goed is, dat zo zoet is,
wordt ver - sto - ten, wordt ver - acht.

2. Ziet, hoe dat men met Hem handelt,
hoe men Hem in doeken bindt,
die met zijne godheid wandelt
op de vleugels van de wind.
Ziet, hoe ligt Hij hier in lijden

zonder teken van verstand,
die de hemel moet verblijden,
die de kroon der wijsheid spant.
Ziet, hoe tere is de Here,
die 't al draagt in zijne hand.

3. O Heer Jesu, God en mense,
die aanvaard hebt deze staat,
geef mij wat ik door U wense,
geef mij door uw kindsheid raad.
Sterk mij door uw tere handen,
maak mij door uw kleinheid groot,
maak mij vrij door uwe banden,
maak mij rijk door uwe nood,
maak mij blijde door uw lijden,
maak mij levend door uw dood!

Preek: ‘Hij zal zijn volk bevrijden van al hun fouten en alle shit waar ze in zitten.’

Een tijdje terug, gemeente, sprak ik een collega van wat orthodoxere huize. Hoewel: toen ik hem leerde kennen in de studententijd was hij lid van de Gereformeerde Bond en droeg hij zwarte kousen. Nu staat hij links van het midden, al houdt hij nog steeds van klassieke zaken. Het is de enige generatiegenoot die ik ken, die zo gek is om net zo’n petje te dragen als ik!

Hij vertelde mij, hoe hij tijdens catechisatie had laten lezen uit de Torrie van Mattie. Hij geeft catechisatie aan kinderen wier ouders al niet in de kerk komen. De kinderen worden naar catechisatie gestuurd omdat opa en oma dat zo leuk vinden. De kinderen komen zelfs met Kerstmis niet meer in de kerk. Maar de avond met de Torrie van Mattie was geweldig. Als de dominee dit zou voorlezen op kerstmorgen, dan zouden ze zeker komen! U begrijpt dat mijn goede vriend daar niet te beroerd voor was. Wel moest hij nog even overleggen met de leiding van de kinderkring. Want eigenlijk hadden ze afgesproken om het Lucasevangelie te bespreken.

Een stortvloed van mailtjes kwam over hem heen. Natuurlijk: alles was goed om kinderen in de kerk te krijgen. En vanzelfsprekend had niemand iets tegen deze tekst. Maar om dat nu op kerstmorgen te doen? Daarvoor kwamen mensen toch zeker niet naar de kerk! Dat moest maar niet gebeuren! En hoe stelde hij zich eigenlijk voor dat het zou zijn voor de kleine kinderen van de zondagschool. Die Torrie van Mattie legde toch wel erg de nadruk op sex. Jozef die dacht dat zijn meisje met een ander *gebald* had. Dat moest je toch niet willen?

Samen hebben we er uitgebreid over gesproken en toen kwam ook bij mij de gedachte op om iets te doen met deze Torrie. En ook ik kreeg goede raad: je kunt het op alle zondagen lezen. Je trouwe kerkgangers in Rotterdam weten dat je dit soort gekke dingen leuk vindt. Maar doe het nu maar niet met Kerst, want dan stoot je mensen af, die niet zo vaak komen.

De mogelijke kritiek werd door velen samengevat met de woorden: daar komen mensen met kerst niet voor naar de kerk. Deze zin gaf me te denken. Daar komen mensen niet met kerst voor naar de kerk. Waarvoor komen mensen dan eigenlijk naar de kerk? Ongetwijfeld zit er in ons allen iets van de hang naar het vertrouwde, naar het verwarmende, naar het herkenbare van dit mooie feest in

de winter. Wie van ons verlangt nu niet naar gezelligheid in een tijd dat duisternis en kou zo op de loer liggen? Kerstmis thuis als een feest van gezelligheid, met een mooie boom, van lichtjes, van warmte. Het liefst als het buiten wit en ijskoud is. Maar dat krijgen we niet op bestelling.

In de kerk zingen we dan de oude, vertrouwde liederen. En alles voelt weer goed aan. Zo was het vroeger. Zo moet het nu. En laten we het vooral zo houden. Het is al erg genoeg dat in die Nieuwe Bijbelvertaling de kribbe vervangen is door een voederbak en Maria en Jozef zelfs geen ruimte konden vinden in het nachtverblijf in plaats van de vertrouwde herberg.

Als ik het zo zeg, is kerst dan vooral een feest van vertrouwdheid. Verander daar niets aan, want anders is het ons kerstfeest niet meer. En dan blijven we gewoon volgend jaar thuis!

Als dit kerst zou zijn, zou ik mij graag aansluiten bij de grote kerkhervormer Johannes Calvijn die niet aan kerst deed. Dat waren allemaal Paapse of aardiger gezegd Roomse stoutigheden. Veel aandacht voor uiterlijkheden, weinig voor de innerlijke boodschap van het evangelie. En daarom ging Calvijn met kerst gewoon door met het bijbelboek te lezen waarin hij gebleven was. Geen romantiek, alleen het onversneden Evangelie!

De onvrede van sommigen bij het idee van het lezen van de Torrie van Mattie gaf mij aanleiding om na te denken over wat de essentie is van het verhaal van kerst. Iemand in de Rotterdamse kerkenraad vatte het kernachtig samen. Zou het niet zo zijn, zei hij, dat het kerstverhaal allereerst vooral geklonken heeft in straattaal. Ik denk even door. Die herders die als eersten op kraambezoek kwamen, dat waren niet van die nette burgers zoals wij tegenwoordig. Dat waren geen welzijnswerkers op de Drentse heide, zoals wij ons herders voorstellen. Nee. Dat was het uitschot van de samenleving. Maar voor hen, juist voor hen, was de boodschap bedoeld. Geen Augustus, Quirinius of Herodes, maar de mensen aan de onderkant van de samenleving. Geen romantische boodschap in rijk versierde huizen, met kaarsen, kerstbomen en lichtjes, maar een armoedige stal, niet eens in het nachtverblijf van de stad.

In 1943, midden in de oorlog, verscheen een kerstoverdenking in het clandestiene blad *Trouw*. Het had als thema de vraag hoe je in die tijd, van

bezetting en onderdrukking, van geweld en gevaar het mooie feest van Kerstmis nog kon vieren. Kon dat eigenlijk wel of moest je maar gewoon kerst overslaan?

Het antwoord, uitgesproken vanuit een geharnaste gereformeerde stelligheid was heel helder. De essentie van het kerstfeest is juist dat de goddelijke boodschap doorbreekt in de diepste ellende waar een mens zich in kan bevinden. Het verhaal van de kindermoord in Bethlehem werd dagelijks concreet gemaakt door het geweld van de bezetter. De strijd tegen het duister door het licht dat doorbrak, de essentie van kerst werd toen aan den lijve ondervonden.

De boodschap van *Trouw* was duidelijk: als er ooit kerst gevierd moest worden, dan moest het toen gevierd worden.

Misschien kun je deze lijn doortrekken. Als het kerstverhaal in één taal moet worden vertaald, dan in de taal van de straat die iedereen rechtstreeks in het hart raakt.

Toen ik voor het eerst de Torrie van Mattie en in het bijzonder het verhaal van kerst hoorde, kwamen de woorden directer binnen dan bij al die keren dat ik de prachtig gepolijste woorden hoorde, die ik elk jaar hoor of in een mooi versierde kerk mag voorlezen. Het deed me denken aan mijn studententijd toen ik regelmatig naar de kerkdiensten in de Waalse Kerk ging. Het evangelie klonk anders in het Frans. De bekende, misschien al te vertrouwde, verhalen kwamen opnieuw tot leven toen ze in een andere taal tot mij kwamen.

Zo is het ook met de Torrie van Mattie. De ruwheid van de woorden, de concreetheid van het verhaal, het opende voor mij de weg naar de centrale zin van het verhaal:

‘Hij zal zijn volk bevrijden van al hun fouten en alle shit waar ze in zitten.’

Natuurlijk, de shit waar we in zitten, het is niet de gebruikelijke taal die we hier spreken. Maar als we niet naar ons zelf, ons bestaan in deze wereld, durven te kijken als ellende waar iets mis mee is, wat hebben we dan aan het feest van het kerstkind? Is het wezen van kerst vieren niet, dat we durven toe te geven, dat er ook in ons leven veel shit is?

De essentie van de boodschap van Kerstmis, maar ook van Pasen en van Pinksteren, is dat wij mensen kracht, inspiratie en ondersteuning nodig hebben, die meer is dan onze eigen goede bedoelingen. Hoe je het wendt of keert – en daar hoeft je geen sombere calvinistische pessimist voor te zijn – het lukt ons lang niet altijd om naar onze idealen te leven, om onze medemens werkelijk te zien staan.

De kern van het Evangelie is voor mij dat het een boodschap is die van buiten of van boven tot ons komt. Het gaat om een werkelijkheid die steeds opnieuw tegen ons gezegd moet worden. Een weg die ons telkens opnieuw gewezen moet worden. Telkens opnieuw moeten we met de neus op de feiten worden gedrukt. Uit onszelf doen we niet altijd het goede. Het kan beter, het moet beter. En met Gods hulp zal het ook beter worden. We zitten in de shit en iets of iemand kan ons daaruit halen.

Zelf heb ik die inspiratie nodig. Voor mij staat in ons geloof de gedachte centraal dat het goddelijke ons dichtbij is gekomen, in dat kind dat in die armoedige stal in Betlehem geboren zou zijn. Dat het goddelijke concreet, tastbaar en aanwezig is geworden in het gewone menselijk leven van alle dag. Niet in de rijk versierde paleizen in Jeruzalem en in Rome. Niet in de prachtigste tempels of kathedralen waar in alle eerbied God aanbeden wordt.

Nee, in de modder, tussen de stank van de schapen van de herders. In een armoedige situatie bij mensen die uiterst plat spraken. Die geen omhaal van woorden tot hun beschikking hadden om hun geloof en hun twijfels te verwoorden.

Nee, het kon en het kan niet concreet genoeg. Mensen die weet hadden van de shit waar ze zich in bevonden. Juist daar raakt het goddelijke rakelings aan ons bestaan.

Als wij wat aan kerst willen hebben, moeten we open staan voor de vraag wat de shit is, waar we ons in bevinden, waar we van gered moeten worden. Als wij met kerst meer willen beleven dan een prachtig feest, dan moeten we ons openstellen voor het Evangelie dat werkelijk vernieuwend is. Dan is zo'n Torrie van Mattie nog maar een slap begin.

Ga ik u nu vertellen hoe u verder moet? Dat lijkt me niet nodig. Daar heeft u tenslotte zelf ook nog twee kerstdagen voor. Alleen moeten we dan durven stil te staan bij de gedachte dat het met kerstmis werkelijk ergens over gaat. Dat er werkelijk shit is, waaruit we bevrijd kunnen worden. In mijn leven en ook in uw leven.

Ik wens onszelf een inspirerend en dus vernieuwend kerstfeest toe.
Amen.

Muziek: Francis Poulenc (1899-1963), Romanza

Voorbeden, afgesloten met ‘Onze Vader’

Op deze kerstavond zijn we hier in uw huis bijeengekomen. We vieren het feest van de geboorte van uw zoon, die wij onze Heer mogen noemen. Maar bij dit feest, is het niet alleen de vreugde die in ons hart spreekt. We denken ook aan uw wereld, aan uw mensen, hoe het hier op aarde niet altijd is, zoals u het bedoeld hebt.

God van mensen, we bidden u voor uw mensenkinderen. Juist op deze gezellige dagen van kerst ligt de eenzaamheid en het verdriet zo op de loer. Maak dat we oog hebben voor elkaar, wanneer het lot ons ongunstig gezind is. Als we misschien nog kort geleden in de rouw zijn gestort en kerst moeten vieren zonder degenen die ons lief waren. Als we niemand meer hebben. O God, ontferm u over ons. Geef kracht en breek onze harten open voor anderen.

God van de vrede, we bidden u voor uw mensenkinderen. Met kerst horen we engelen zingen van vrede op aarde, maar hoevelen worden er nog geslagen door het geweld van de oorlog. Wilt u zich over hen ontfermen en de mensen die de vrede zoeken zegenen. Maak, o God, ons tot een instrument van uw vrede, dat wij uw vrede laten zien in het kleine van ons dagelijks leven.

God van de arme en de verdrukte, we bidden u voor uw mensenkinderen. Met kerst horen we van een jong gezin, voor wie slechts plaats is in een stal. Maak dat we oog hebben voor de vluchteling en degene die het niet goed getroffen heeft in het leven. Maak in ons hart ruimte voor hen, dat wij van onze overvloed durven delen, ook al kunnen wij de ellende van de wereld niet oplossen.

God van onze dromen, we bidden u voor ons, uw mensenkinderen. Maak dat uw droom in ons blijft leven. Maak ons wakker, wanneer we in slaap dreigen te sukkelen, en uw visioen niet meer zien. Geef ons de kracht om in de naam van uw zoon te blijven leven. Blijf ons op zijn weg stellen, zijn manier van leven navolgend.

In de stilte van ons hart bidden wij u voor mensen en zaken, die ons in raken. God ontferm u over ons.

[...]

Met christenen van alle plaatsen en tijden, van alle kerken en alle tradities
bidden wij u met de woorden die uw zoon ons heeft leren bidden:

Onze Vader die in de hemel zijt
Uw naam worde geheiligd,
Uw Koninkrijk kome.
Uw wil geschiede
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
in eeuwigheid.
Amen.

Slotlied: Lied 481 (staande)

1. Hoor, de eng - len zin - gen de eer
van de nieuw ge - bo - ren Heer!
Vreed' op aar - de, 't is ver - vuld:
God ver - zoent der men - sen schuld.
Voegt u, vol - ken, in het koor,
dat weer - klinkt de he - mel door,
zingt met al - ge - me - ne stem
voor het kind van Beth - le - hem!
Hoor, de eng - len zin - gen de eer
van de nieuw ge - bo - ren Heer!

2. Hij, die heerst op 's hemels troon,
Here Christus, Vaders Zoon,
wordt geboren uit een maagd
op de tijd die God behaagt.
Zonne der gerechtigheid,
woord dat vlees geworden zijt,
tussen alle mensen in
in het menselijk gezin.
Hoor, de eng'len zingen d' eer
van de nieuw geboren Heer!

3. Lof aan U die eeuwig leeft
en op aarde vrede geeft,
Gij die ons geworden zijt
taal en teken in de tijd,
al uw glorie legt Gij af
ons tot redding uit het graf,
dat wij ongerept en rein
nieuwgeboren zouden zijn.
Hoor, de eng'len zingen d' eer
van de nieuw geboren Heer!

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde,
aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld met haar noden,
en gaan wij van hier naar ons huis en onze levensopdracht,
de vreugde van het kerstfeest in,
onder Gods zegen.

De Heer zegene en hij behoede u
de Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig,
de Heer verheffe zijn aangezicht over u en
geve u vrede.
Amen.

Lied: Ere zij God (staande)

Ere zij God
Ere zij God
In de hoge, in de hoge, in de hoge
Vrede op aarde, vrede op aarde
In de mensen een welbehagen.

Ere zij God in de hoge
Ere zij God in de hoge
Vrede op aarde, vrede op aarde
Vrede op aarde, vrede op aarde
In de mensen, in de mensen een welbehagen
In de mensen een welbehagen, een welbehagen
Ere zij God
Ere zij God
In de hoge, in de hoge, in de hoge
Vrede op aarde
Vrede op aarde
In de mensen een welbehagen.
Amen, amen.